

Paweł Łabuz, Mariusz Michalski

**SYSTEM OCHRONY PRAWNEJ FUNKCJONARIUSZY POLICJI
W ŚWIELE WYKONYWANYCH CZYNNOŚCI SŁUŻBOWYCH**

**I. Funkcjonariusz policji
jako podmiot szczególnych praw i obowiązków**

System ochrony prawnej policjanta to nie tylko przepisy mające go chronić przed przestępstwami popełnianymi na jego szkodę. Ustawodawca dał funkcjonariuszowi policji *szczególną* ochronę nie tylko dlatego, aby czuł się on bezpiecznie, ale również po to, aby w prawidłowy sposób realizował zadania ustawowe policji, które mają szczególną formę.

Policja jest organem odpowiedzialnym za bezpieczeństwo i życie obywateli. Policjanci, jako jedyna grupa zawodowa, mają obowiązek bronić tych wartości nawet z narażeniem życia, co wynika bezpośrednio z roty ślubowania. Już na podstawie samej jej treści można zauważyć, że obowiązki te mają szczególny charakter. Przykładem może być sytuacja, gdy należy komuś udzielić pomocy. Obywatel może ograniczyć się tylko do poinformowania odpowiednich służb (np. telefonicznie) o danym zdarzeniu, a te mają obowiązek zareagować, np. pogotowie ratunkowe. Policjant natomiast w takiej sytuacji jest zobligowany do udzielenia pomocy i zapewnienia poszkodowanemu bezpieczeństwa do czasu przyjazdu pogotowia lub innych służb.

Na tle społeczeństwa prawa i obowiązki policji są również szczególne z tego względu, że policja realizując je, ingeruje w konstytucyjne prawa i wolności gwarantowane każdemu obywatelowi. Przykładem może być przeszukanie. Obywatelowi takie uprawnienie nie przysługuje, a podjęcie tego typu działań spowodowałoby pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej. Natomiast jeżeli przeszukania dokonuje policjant w ściśle określonej prawem sytuacji, jest to czynność legalna, dopuszczana przez prawo. Zarówno prawa, jak i obowiązki policjantów wchodzi w skład systemu ochrony, który funkcjonuje właśnie po to, aby zapewnić policji właściwą realizację zadań. Niewątpliwie jest, że aby właściwie realizować swe obowiązki, policjanci muszą posiadać także

uprawnienia pozwalające na ich wykonanie. Tak jak wcześniej wspomniano, szczególność polega na tym, że prawie każde uprawnienie policji narusza konstytucyjne gwarancje obywateli. Stąd też uprawnienia powinny podlegać szczególnej kontroli.

W rozdziale XXIX ustawy z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny zawarte zostały przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego. Przez instytucje państwowe należy rozumieć organy władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej oraz organy kontroli państwowej, inne instytucje wykonujące działalność w zakresie zarządu państwowego, a także instytucje powołane przez państwo dla zaspokojenia potrzeb ludności¹. W tymże rozdziale Kodeksu karnego zostały również wskazane przepisy mające chronić działalność instytucji państwowych i samorządowych przed zamachem z zewnątrz (osoba pełniąca funkcję publiczną jest przedmiotem oddziaływania sprawcy przestępstwa, np. art. 222, 223, 226 k.k.) oraz przed zamachami od wewnątrz (osoba pełniąca funkcję publiczną jest sprawcą przestępstwa – np. art. 228 k.k. – łapownictwo, art. 231 k.k. – nadużycie funkcji). Tak istotne różnice w charakterze czynów i okoliczności godzących w działalność instytucji i samorządu terytorialnego z zewnątrz i od wewnątrz uzasadniają ich rozpatrywanie w dwóch odrębnych grupach². Należy pamiętać, że dobrem chronionym pozostaje działalność instytucji państwowej lub samorządu terytorialnego, a nie fizycznie atakowany funkcjonariusz publiczny tej instytucji, który jest podmiotem oddziaływania sprawcy przestępstwa. Jednocześnie nie bez powodu, oprócz spenalizowania przepisów mających chronić policjanta, wspomniano o przestępstwach popełnianych przez niego, tj. łapownictwie czy nadużyciu funkcji. Te przestępstwa są zawsze szczególnie nagłaśniane i komentowane przez opinię publiczną, w rezultacie godzą w ogromną większość uczciwych funkcjonariuszy³. Kodeks karny w art. 115 w sposób jednoznaczny zinterpretował policjanta jako funkcjonariusza publicznego⁴. Jednocześnie, zgodnie z treścią art. 116 k.k., przepisy części ogólnej tego kodeksu stosuje się do innych ustaw, chyba że ich wyłączenie wyraźnie określa dana ustawa. W związku z niniejszym definicja funkcjonariusza publicznego, jeśli w ustawach szczególnych nie ma odrębnych postanowień, dotyczy także innych ustaw. Patrząc całościowo na tę definicję, trzeba powiedzieć, że ustawodawca posłużył się trojakiemu rodzajowi określeniami. Wyliczenie zawarte w art. 115 § 13 k.k. jest wyliczeniem wyczerpującym, enumeratywnym, czyli kategorii podmiotów, które nie są tu wyraźnie wymienione, nie mogą być uznane za funkcjonariuszy publicznych.

¹ G. Bogdan, K. Buchała, A. Zoll i in., *Kodeks karny*, t. 2, Kraków 1999, s. 707.

² R. Góral, O. Górniok, *Przestępstwa przeciwko instytucjom państwowym i wymiarowi sprawiedliwości*, Warszawa 2000, s. 14.

³ *Ibidem*, s. 27.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Kodeks karny, Dz.U. 1997, nr. 88, poz. 553 z późn. zm.

Należy poddać szczególnej rozwadze, czy ewentualne zachowanie funkcjonariusza publicznego było rzeczywiście zachowaniem niewłaściwym, czy też jego działanie było zgodne z prawem i wynikało z obowiązków. Jako przykład niech posłuży sytuacja, gdy funkcjonariusz publiczny – policjant, udziela asysty komornikowi podczas wykonywania przez niego czynności egzekucyjnych. Wiadomo, że takie czynności wzbudzają żywe zainteresowanie społeczeństwa. Często na miejscu zdarzenia są media, grupa osób obserwujących całe zajście. W sytuacji, kiedy policjant wykonuje w sposób prawidłowy obowiązki służbowe, np. używa chwytów obezwładniających w celu pokonania czynnego oporu, postronny obserwator może odnieść wrażenie, że policjant zachowuje się niewłaściwie i można go uderzyć, popchnąć lub znieważać słownie⁵.

II. Szczególne prawa policjantów

Prawa i obowiązki policjantów mają szczególny charakter na tle uprawnień przysługujących obywatelom. Prawa funkcjonariuszy policji mają stanowić gwarancję prawidłowego wykonania czynności przez policjantów, czyli realizacji ustawowych zadań policji. Stanowią one ponadto istotny i ważny element systemu ochrony prawnej policjanta. W literaturze określane są najczęściej jako środki przymusu procesowego, a ich stosowanie łączy się w niektórych przypadkach z kolejnymi szczególnymi uprawnieniami funkcjonariuszy policji, jakimi są środki przymusu bezpośredniego. Charakter uprawnień policjantów najdokładniej wskazuje J. Alderson, stwierdzając, że policjant zawsze powinien zachowywać się z poszanowaniem godności ludzkiej, a stosowanie uprawnień powinno stanowić środek do zapewnienia każdemu człowiekowi równości i sprawiedliwości⁶.

Prawa, jakie przysługują policjantom w celu realizacji ustawowych zadań policji, mają podstawowe znaczenie. Ukazują granice praw i swobód obywatelskich, w które może ingerować funkcjonariusz w celu właściwego zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jest to niezwykle ważne z tego względu, że uprawnienia te godzą bezpośrednio w powyższe gwarancje, powodując ograniczenia wolności obywateli, (np. legitymowanie) lub naruszenia ich prywatności (np. kontrola osobista). Stąd też przepisy regulujące ten zakres powinny być sformułowane w sposób jasny i jednoznaczny, wyznaczając granice działań policjantów i przypadków uzasadniających te działania. Przepisy z zakresu uprawnień funkcjonariuszy policji zostały określone w Ustawie⁷ z dnia 6 kwiet-

⁵ J. Fiebiga, A. Tyburska, *Bezpieczeństwo osobiste policjanta*, Szczytno 2004, s. 65.

⁶ J. Alderson, *Policjant w państwie prawa*, Legionowo 1994, s. 12–13.

⁷ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r o Policji, Dz.U. 1990, nr. 30, poz. 179 z późn. zm.

nia 1990 roku o Policji. Artykuł 14 niniejszej ustawy podzielił czynności, jakie zobowiązana jest realizować policja na trzy kategorie: operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe. Ustawa w treści dotyczącej wykonywania uprawnień przez policję częściowo delegowała określenie sposobu ich wykonywania na inne organy.

III. Legitymowanie

Podstawowy zakres uprawnień wykonywanych przez policjanta został określony w artykule 15 ustawy o Policji⁸. Punkt 1 stanowi, że policjanci mogą legitymować osoby w celu ustalenia ich tożsamości. Należy przy tym pamiętać, jak zaznacza M. Goettel, że legitymowanie jest to czynność służbowa policjanta polegająca na ustaleniu bądź sprawdzeniu tożsamości osoby (lub innych jej danych) na podstawie posiadanych przez nią dokumentów osobistych. Czynność ta powoduje chwilowe ograniczenie swobody obywatela, niebędące jednak w sensie prawnym jej zatrzymaniem⁹. Tożsamość osoby legitymowanej ustala się na podstawie dokumentów wymienionych w par. 4 rozporządzenia z dnia 26 lipca 2005 r.¹⁰ Do dokumentów tych zaliczamy dowód osobisty, paszport, zagraniczny dokument tożsamości lub inny niebudzący wątpliwości dokument zaopatrzony w fotografię, oznaczony numerem lub serią. Według J. Czapskiej i J. Wójcikiewicza czynność ta ma na celu ustalenie tożsamości osoby, jeżeli jest to niezbędne do wykonania przez policjanta czynności służbowych wymienionych w par. 3 wspomnianego rozporządzenia. Autorzy jako problem wskazują możliwość zbyt dowolnej interpretacji tego uprawnienia, ponieważ podstawę legitymowania może stanowić tak naprawdę każda sytuacja¹¹. Tożsamość osoby można również potwierdzić na podstawie oświadczenia innej osoby, której to tożsamość potwierdzono na podstawie jednego z wyżej wymienionych dokumentów. Jeżeli czynność ta wykonywana jest w stosunku do osoby znajdującej się w pojeździe, policjant ze względów bezpieczeństwa może żądać opuszczenia pojazdu przez osobę legitymowaną, a także inne osoby znajdujące się w nim.

Funkcjonariusz policji może odstąpić od legitymowania osoby, która znana mu jest osobiście. Dokumentację z tej czynności stanowi zapis w notatniku służbowym lub na odpowiednim nośniku technicznym. Czynność tę można również udokumentować za pomocą notatki służbowej, w której wskazywane są data, miejsce, czas, przyczyna legitymowania osoby. W notatce dokumentuje się

⁸ *Ibidem*.

⁹ M. Goettel, *Podręcznik policjanta – uprawnienia policjanta*, Szczytno 1996, s. 5.

¹⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 r., w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów, Dz.U. 2005, nr. 141, poz. 1186 z późn. zm.

¹¹ J. Czapska, J. Wójcikiewicz, *Policja w społeczeństwie obywatelskim*, Kraków 1999, s. 70–71.

ponadto dane osoby legitymowanej – imię i nazwisko oraz adres aktualnego zamieszkania lub pobytu, numer PESEL, a w wypadku jego braku datę i miejsce urodzenia, imiona rodziców oraz nazwisko rodowe. Przy stwierdzeniu tożsamości określa się ponadto rodzaj dokumentu oraz jego cechy identyfikacyjne, tj. rodzaj dokumentu, numer seryjny, organ wydający oraz datę jego wydania.

Czynność, jaką jest legitymowanie, została także uregulowana w rozporządzeniu z dnia 26 lipca 2005 r.¹² Rozporządzenie to określiło podstawy faktyczne legitymowania. Z jego treści wynika, że legitymowanie może nastąpić w celu identyfikacji osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia, ustalenia świadków zdarzenia powodującego naruszenie bezpieczeństwa lub porządku publicznego. Następuje również na polecenie wydane przez sąd, prokuratora, organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego. Osoby nie wolno legitymować bez wyraźnego powodu, a przystępując do legitymowania należy zawsze zachowywać się kulturalnie i taktownie¹³.

Policjant ma prawo wylegitymować również osoby wskazane przez pokrzywdzonych jako sprawców przestępstw lub wykroczeń celem ich identyfikacji. Legitymowanie może mieć miejsce także w przypadku poszukiwania osób zaginionych lub ukrywających się przed organami ścigania albo wymiarem sprawiedliwości, gdy ustalenie tożsamości jest niezbędne do prawidłowego wykonania czynności. Podstawą do złożenia przez obywatela skargi na legitymowanie może stanowić niekulturalne zachowanie się policjanta lub też niepoinformowanie o przyczynach wykonywania tej czynności, jak również niewskazanie podstaw prawnych i faktycznych legitymowania, co stanowi jego niezbędny element.

IV. Zatrzymanie

Kolejnym uprawnieniem określonym w artykule 15 ustawy o Policji jest zatrzymanie. W. Waltoś wskazuje, że jest to krótkotrwałe pozbawienie wolności celem zastosowania środka zapobiegawczego sensu stricto lub przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanej albo oskarżonej do organu procesowego¹⁴. Ponadto środek ten traktowany jest jako samodzielny środek przymusu procesowego¹⁵. Instytucja zatrzymania policyjnego jest stosowana na całym świecie i opiera się na ingerencji w prawa i wolności obywatelskie, które są różne w poszczególnych państwach¹⁶.

¹² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów, Dz.U. 2005, nr. 141, poz. 1186 z późn. zm.

¹³ M. Goettel, *Podręcznik policjanta...*, s. 6–7.

¹⁴ S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 1996, s. 377.

¹⁵ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2003, s. 526.

¹⁶ A. Zagórski, *Zatrzymanie przez policję oraz umieszczanie w policyjnych izbach zatrzymań*, „Państwo i Prawo” 2004, nr 9, s. 84.

Według art. 15 ust. 1 pkt 2 ustawy o Policji zatrzymanie może nastąpić w trybie i przypadkach określonych w przepisach kodeksu postępowania karnego i innych ustaw. Jest to uprawnienie, które narusza konstytucyjne prawo do wolności każdego człowieka i dlatego musi być stosowane ze szczególną rozwagą¹⁷.

Na podstawie art. 244 k.p.k. policjant ma prawo zatrzymać osobę, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo¹⁸. W literaturze można zauważyć wiele interpretacji wyjaśniających, co należy rozumieć przez przypuszczenie. Jak wskazuje R.A. Stefański, pojęcie to zawiera w sobie margines błędu co do faktu. Nie muszą istnieć pewne i sprawdzone dane o sprawcy przestępstwa. Wystarczająca jest informacja o możliwości popełnienia przestępstwa. Niemniej jednak przypuszczenia muszą być poparte konkretnymi, uzasadnionymi okolicznościami¹⁹. W literaturze wskazane są obawy wynikające z braku dostatecznego prawnego zdefiniowania terminu „przypuszczenie”, co w połączeniu z dowolną interpretacją może prowadzić do licznych nadużyć oraz wykorzystania w sposób sprzeczny z intencją ustawodawcy²⁰. Sam fakt, że osoba popełniła przestępstwo, nie stanowi jeszcze powodu do jej zatrzymania. Zatrzymanie następuje jedynie wówczas, gdy łącznie z podejrzeniem popełnienia przestępstwa zachodzi jedna z przesłanek, tj. obawa ucieczki lub ukrycia się tej osoby, zatarcia śladów przestępstwa, nie można ustalić jej tożsamości albo istnieją przesłanki do przeprowadzenia przeciwko osobie postępowania w trybie przyspieszonym (art. 244 par. 1 k.p.k.).

Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy o Policji policjant zobowiązany jest zatrzymać osobę pozbawioną wolności, która opuściła areszt śledczy lub zakład karny na podstawie zezwolenia właściwego organu i nie powróciła do niego w wyznaczonym terminie. Na podstawie art. 253 § 2 k.k. osobę zatrzymaną w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych właściwej jednostki policji umieszcza się tylko na czas trwania przeszkody, która uniemożliwia doprowadzenie zatrzymanego do zakładu karnego lub aresztu śledczego²¹.

Kolejny przypadek, kiedy policjant może dokonać zatrzymania osoby, jest określany jako zatrzymanie prewencyjne. Uprawnienie w tym zakresie zostało uregulowane w pkt. 3 artykułu 15 ustawy o Policji. Zgodnie z niniejszym artykułem osobę można zatrzymać, jeżeli stwarza bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego albo mienia, bez względu na to, czy jej zachowanie ma

¹⁷ M. Goettel, *Podręcznik policjanta...*, s. 16.

¹⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555).

¹⁹ R.A. Stefański, *Zatrzymanie według nowego kodeksu postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 10, s. 41.

²⁰ J. Zagórski, *Zatrzymanie przez policję...*, s. 90.

²¹ M. Goettel, *Podręcznik policjanta...*, s. 22.

cechy czynu zabronionego, czy też nie. Takie zatrzymanie może mieć miejsce dopiero wtedy, gdy inne środki okazały się nieskuteczne²².

Można dokonać zatrzymania osoby, kiedy w sposób oczywisty stwarza bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego. Ponadto zatrzymanie może nastąpić w wypadku bezpośredniego zagrożenia dla mienia. Ł. Cora wskazuje, że zatrzymania pozaprocesowe także ingerują w sferę wolności osobistych, pomimo że nie realizują zadań związanych z procesem karnym. Dlatego też słusznie twierdzi się, że nie istnieje zatrzymanie, które nie naruszałoby wolności osoby zatrzymanej²³.

Z pozaprocesowym zatrzymaniem mamy także do czynienia w sytuacji, gdy policjant wykonuje czynności na podstawie ustawy o wychowaniu w trzeźwości. Literatura wskazuje, że takim przypadkiem jest zatrzymanie i doprowadzenie do wytrzeźwienia osoby będącej w stanie nietrzeźwości, która w sposób oczywisty stwarza zagrożenie dla życia lub zdrowia innych osób. W ten sposób sformułowana przesłanka odpowiada wprost przesłance o zatrzymaniu prewencyjnym określonej w art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o policji²⁴.

Wszystkie rodzaje zatrzymań mają jedną wspólną cechę, jaką jest pozbawienie i ograniczenie wolności człowieka. Różnią się jedynie celami, gdyż zatrzymania administracyjne czy penitencjarne nie są bezpośrednio związane z procesem karnym i dlatego są nazywane pozaprocesowymi²⁵. W doktrynie instytucja zatrzymania jest krytykowana z wielu różnych przyczyn. W niedostatecznym stopniu uregulowany został bowiem sposób dokumentowania zatrzymania, jak również uprawnienia osoby zatrzymanej. Przykładem jest brak możliwości bezpośredniego kontaktu zatrzymanego z sądem, który powinien być uprawnieniem bezwzględnym, niewymagającym wniosku zatrzymanego²⁶.

Policjant, dokonując zatrzymania osoby, musi się upewnić, czy istnieją ku temu przesłanki faktyczne i prawne. Należy pamiętać o tym, że w sytuacji, gdy dokona on zatrzymania osoby, a nie będą istnieć ku temu faktyczne podstawy (np. obawa ukrywania się, w sytuacji gdy osoba posiada stałe miejsce zameldowania; obawa zacierania śladów, gdy zostały już one zabezpieczone w czasie oględzin), może on podlegać nie tylko odpowiedzialności dyscyplinarnej, ale również odpowiedzialności karnej. Osoba zatrzymana ma także prawo odwołania się do sądu w celu zbadania legalności zatrzymania. W wypadku, gdy okaże się ono bezprawne, zatrzymanemu przysługuje odszkodowanie²⁷.

²² *Ibidem*.

²³ Ł. Cora, *O pojęciu pozaprocesowego zatrzymania osoby*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 3, s. 72.

²⁴ Ł. Cora, *Z problematyki karno-administracyjnego zatrzymania osoby do wytrzeźwienia*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 7–8, s. 137.

²⁵ E. Skrętowicz (red.), *Proces karny. Część ogólna*, Kraków–Lublin 1996, s. 241.

²⁶ R.A. Stefański, *Zatrzymanie według nowego...*, s. 10.

²⁷ A. Ludwiczak, *Niewątpliwa niesłuszność jako materialnoprawny warunek odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę spowodowaną zatrzymaniem*, „Przegląd Sądowy” 1999, nr 4, s. 48.

Kolejnym obowiązkiem funkcjonariusza policji podczas zatrzymania jest konieczność przedstawienia się i podania przyczyny zatrzymania. Następnie sprawdzenia, czy osoba zatrzymana posiada broń lub inne niebezpieczne przedmioty mogące służyć do popełnienia przestępstwa lub wykroczenia albo mogące stanowić dowody rzeczowe lub podlegać przepadkowi. W wypadku ujawnienia takich przedmiotów policjant zobowiązany jest do ich zatrzymania. Następnie dokonuje wylegitymowania osoby oraz informuje ją o zatrzymaniu. W tym przypadku podstawę wszczęcia postępowania dyscyplinarnego przeciwko policjantowi może stanowić brak pouczenia osoby zatrzymanej o przysługujących jej prawach. Podstawą odpowiedzialności dyscyplinarnej może być także brak poinformowania o podstawach prawnych i faktycznych tej czynności.

Informacja na temat zatrzymania powinna zawierać przyczyny zatrzymania oraz pouczenie o obowiązku zastosowania się do wydanych poleceń, a także o możliwości użycia środków przymusu bezpośredniego w wypadku niepodporządkowania się im. Kolejną czynnością jest doprowadzenie do jednostki policji. Dokonując natomiast zatrzymania osoby posiadającej widoczne obrażenia lub w wypadku, gdy osoba ta traci przytomność, policjant jest obowiązany udzielić, w ramach dostępnych środków, pierwszej pomocy medycznej, a także zapewnić osobie badanie lekarskie. Badanie zapewnia się także na żądanie osoby zatrzymanej, jak również w przypadku oświadczenia, że cierpi ona na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, a jego przerwanie zagrażałoby życiu lub zdrowiu. Badania lekarskie wykonuje się w sytuacji, gdy z posiadanych informacji lub z okoliczności zatrzymania wynika, że osoba zatrzymana jest chora zakaźnie. Obligatoryjnie badanie lekarskie zapewnia się również zatrzymanej kobiecie w ciąży.

Po doprowadzeniu do jednostki policji policjant dokonujący zatrzymania zobowiązany jest udokumentować tę czynność poprzez sporządzenie protokołu zatrzymania. Przed sporządzeniem protokołu poucza się zatrzymanego o przysługujących mu prawach, jak prawo do wniesienia w terminie 7 dni zażalenia do sądu na zatrzymanie, żądania zawiadomienia przez policję wskazanej osoby najbliższej oraz pracodawcy, uczelni lub szkoły, nawiązania w dostępnej formie kontaktu z adwokatem, a także bezpośredniej z nim rozmowy w obecności policjanta. Ponadto, jeżeli zatrzymany jest cudzoziemcem, może żądać kontaktu z właściwym urzędem konsularnym lub przedstawicielstwem dyplomatycznym.

Po poinformowaniu o przysługujących prawach policjant wysłuchuje osoby na temat okoliczności zatrzymania. Następnie sporządza protokół zatrzymania, w którym umiejscawia również oświadczenie osoby co do zatrzymania oraz przysługujących jej praw. Kopię protokołu dostarcza się zatrzymanemu. Po wykonaniu tych czynności policjant zobowiązany jest przystąpić do realizacji praw przysługujących osobie zatrzymanej. Brak spełnienia żądań osoby zatrzymanej

wynikających z jej praw, np. powiadomienia o zatrzymaniu wskazanej osoby najbliższej, może stanowić podstawę złożenia skargi na funkcjonariusza policji i wszczęcia przeciwko niemu postępowania dyscyplinarnego. Policjant, nie realizując żądań zatrzymanego wynikających z jego praw, nie dopełnia obowiązku służbowego, działając jednocześnie na szkodę osoby zatrzymanej. Ponadto o fakcie zatrzymania zobowiązany jest poinformować miejscowo właściwego prokuratora, a w wypadku uzyskania wiadomości, że osobą zatrzymaną jest żołnierz, również dowódcę jednostki wojskowej. Przy wniesieniu przez osobę zatrzymaną zażalenia na tę czynność właściwemu miejscowo sądowi rejonowemu niezwłocznie przekazuje się wraz z zażaleniem kopię protokołu zatrzymania oraz materiały uzasadniające zatrzymanie.

Kwestia zatrzymania osoby przez funkcjonariuszy policji znalazła również odzwierciedlenie w wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Przykład stanowi skarga Dzwonkiewicza wniesiona do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka 24 lipca 1998 roku. Dotyczyła ona naruszenia art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka. Zarzut odnosił się do obrażeń, jakich skarżący doznał na skutek zatrzymania przez policjantów. Jednocześnie w skardze zarzucono, że postępowanie w sprawie podejrzenia popełnienia przestępstwa przez policjantów dotyczące pobicia Dzwonkiewicza nie zostało skutecznie przeprowadzone. W wyroku z 12 kwietnia 2007 roku Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu stwierdził, że doszło do naruszenia art. 3 (zakaz tortur lub poniżającego, lub niehumanitarnego traktowania) Konwencji. Wskazał ponadto, że śledztwo w stosunku do policjantów było prowadzone powierzchownie, a wnioski nie były podparte żadną analizą. Dlatego też zasądził na rzecz skarżącego od państwa polskiego 10 000 euro odszkodowania oraz pokrycie kosztów poniesionych przez skarżącego w kwocie 1500 euro²⁸.

V. Przeszukanie

Następnym uprawnieniem wynikającym z artykułu 15 ustawy o Policji jest przeszukanie. We wcześniejszych latach w literaturze przeszukanie zwane było rewizją²⁹. W literaturze występuje wiele różnych określeń niniejszej czynności. J. Widacki ogólnie określa przeszukanie jako czynność procesową prowadzoną przez organ procesowy³⁰. Natomiast T. Hanausek określił przeszukanie jako czynność określoną przez k.p.k. mającą na celu znalezienie przedmiotów lub

²⁸ Wyrok z dnia 12 kwietnia 2007 r. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasbourgu, dot. Skargi 47709/99 przeciwko Polsce wniesionej przez Dzwonkiewicza.

²⁹ P. Horoszowski, *Kryminalistyka*, Warszawa 1958, s. 236.

³⁰ J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, Warszawa 1999, s. 102.

osób³¹. Według Z. Uniszewskiego jest to czynność kryminalistyczna o charakterze dochodzeniowo-śledczym, z reguły nastawiona na znalezienie i zabranie przedmiotów, zwierząt lub osób³². Jednocześnie wskazuje się, że jest jedną z najstarszych czynności wykonywanych w procesie³³. Przeszukanie ma na celu znalezienie przedmiotów mogących stanowić środek dowodowy³⁴. Treść przepisu stanowi, że policjant ma prawo do przeszukiwania osób i pomieszczeń. Zakres tych czynności ma się odbywać w trybie i przypadkach, jakie zostały określone przez kodeks postępowania karnego lub inne ustawy. Przeszukanie jest czynnością, podobnie jak zatrzymanie osoby, ingerującą w podstawowe prawa zagwarantowane w Konstytucji. Narusza bowiem prawo obywatela do nietykalności osobistej, nie-naruszalności mieszkania czy tajemnicy korespondencji. Stanowi środek przymusu procesowego i jego przeprowadzanie jest niezależnie od woli i zachowania osoby, u której jest dokonywane. Dlatego też przeszukanie może być przeprowadzone jedynie w przypadkach przewidzianych w ustawie³⁵.

W kodeksie postępowania karnego przeszukanie zostało uregulowane w rozdziale XXV pt. „Zatrzymanie rzeczy, przeszukanie”. Na żądanie sądu lub prokuratora, a w wypadkach niecierpiących zwłoki na żądanie policji lub innego uprawnionego organu, osoba powinna wydać rzeczy mogące stanowić dowód w sprawie lub podlegające zajęciu w celu zabezpieczenia kar majątkowych, środków karnych o charakterze majątkowym albo roszczeń o naprawienie szkody. Czynność ta została uregulowana w art. 217 k.p.k.

W przypadku, gdy zatrzymanie rzeczy zostało przeprowadzone przez policjanta w trybie niecierpiącym zwłoki, bez postanowienia prokuratora lub sądu, osoba, która wydała rzecz, ma prawo złożyć wniosek o sporządzenie i doręczenie jej postanowienia sądu lub prokuratora o zatwierdzeniu zatrzymania rzeczy. Jak wskazuje T. Hanausek, zgodnie z obowiązującymi przepisami kodeksu postępowania karnego rozróżnia się dwa rodzaje przeszukań. Pierwsze jest to przeszukanie w wypadkach niecierpiących zwłoki, np. w ramach pościgu, natomiast drugie – przeszukanie przygotowane i zaplanowane, wykonywane w ramach toczącego się procesu karnego³⁶. O przysługujących osobie uprawnieniach zobowiązany jest ją pouczyć policjant wykonujący czynności. Zgodnie z art. 217 §4 k.p.k. doręczenie zatwierdzenia zatrzymania rzeczy powinno nastąpić w ciągu 14 dni od chwili ich zatrzymania. W wypadku odmowy dobrowolnego wydania rzeczy, na podstawie art. 217 § 5 k.p.k. można przeprowadzić ich odebranie.

³¹ T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Kraków 1996, s. 86.

³² Z. Uniszewski, *Przeszukanie – problematyka kryminalistyczna*, Warszawa 2000, s. 4.

³³ M. Kulicki, V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz, L. Stępa, *Kryminalistyka, wybrane zagadnienia teorii i praktyki śledczo-sądowej*, Toruń 2009, s. 481.

³⁴ Z. Cieczot, M. Czubański, *Zarys kryminalistyki*, Warszawa 1972, s. 116.

³⁵ M. Goettel, *Podręcznik policjanta...*, s. 44.

³⁶ T. Hanausek, *Zarys taktyki kryminalistycznej*, Warszawa 1994, s. 133–134.

Przeszukanie zostało uregulowane w artykule 219 kodeksu postępowania karnego. Artykuł ten stanowi, że można dokonać przeszukania pomieszczeń i innych miejsc w celu wykrycia lub zatrzymania albo przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanej. Jak wskazuje J. Widacki, jest to czynność procesowa, prowadzona przez organ procesowy³⁷. Przeszukania dokonuje się również w celu znalezienia rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie lub podlegających zajęciu w postępowaniu karnym i to jedynie wtedy, gdy istnieją uzasadnione podstawy do przypuszczenia, że osoba podejrzana lub wymienione rzeczy znajdują się w określonym miejscu. W celu odnalezienia rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie lub podlegających zajęciu w postępowaniu karnym na podstawie art. 219 § 2 k.p.k. można dokonać przeszukania osoby, jej odzieży i podręcznych przedmiotów. Przeszukania, zgodnie z artykułem 220 pkt 2 k.p.k., dokonuje się na podstawie wydanego przez sąd lub prokuratora postanowienia. Postanowienie należy okazać osobie, u której przeszukanie ma być przeprowadzone³⁸. W wypadku niecierpiącym zwłoki czynność tę przeprowadza się na podstawie nakazu kierownika jednostki lub legitymacji służbowej, a następnie niezwłocznie zwraca się do sądu lub prokuratury o zatwierdzenie przeszukania. Osoba przeszukiwana ma prawo żądać przedstawienia jej w terminie 7 dni od daty wykonanego przeszukania postanowienia zatwierdzającego tę czynność. O powyższym prawie należy przeszukiwanego pouczyć oraz odnotować ten fakt w sporządzanym z wykonania czynności protokole przeszukania. Przeszukania dokonuje się w porze dziennej, aczkolwiek istnieje możliwość przeprowadzenia go w porze nocnej, jednak tylko w wypadkach niecierpiących zwłoki. Za porę nocną uważa się godziny od 22 do 6 rano. W wypadku rozpoczęcia czynności w porze dziennej, czynność tę można kontynuować pomimo pory nocnej. Policjant przed rozpoczęciem przeszukania zobowiązany jest powiadomić osobę, u której ma ono nastąpić, o celu przeszukania, jak również wezwać ją do wydania poszukiwanych przedmiotów. W przeszukaniu ma prawo uczestniczyć osoba przybrana przez prowadzącego. Może być również obecna inna osoba wskazana przez podmiot, u którego dokonuje się przeszukania, ale jej udział możliwy jest tylko wtedy, gdy nie uniemożliwia to przeszukania albo nie utrudnia go w istotny sposób. W wypadku nieobecności w pomieszczeniu, w którym dokonywane jest przeszukanie, gospodarza lokalu do przeszukania należy przywołać przynajmniej jednego dorosłego domownika lub sąsiada. Przeszukanie powinno być przeprowadzone zgodnie z celem tej czynności, z zachowaniem umiaru i poszanowania godności osób, których ta czynność dotyczy, oraz bez wyrządzania niepotrzebnych szkód i dolegliwości.

Przedmioty wydane lub znalezione w czasie przeszukania, mogące stanowić dowód innego przestępstwa, podlegające przepadkowi lub których posiadanie

³⁷ J. Widacki (red.), *Kryminalistyka...*, s. 129.

³⁸ S. Waltoś, *Proces karny. Zarys wykładu*, Warszawa 2008, s. 499.

jest zabronione, poddaje się oględzinom. Następnie sporządza się spis i opis rzeczy, po czym należy je zabrać albo oddać na przechowanie osobie godnej zaufania. Na osobie, której powierzono przechowanie zabezpieczonych rzeczy, spoczywa obowiązek ich przedstawienia na każde żądanie organu prowadzącego postępowanie. Na zatrzymane rzeczy wystawia się pokwitowanie stwierdzające, jakie przedmioty i przez kogo zostały zatrzymane. Pokwitowanie to doręcza się natychmiast osobie, u której dokonano zabezpieczenia.

Zatrzymane rzeczy w wypadku stwierdzenia ich zbędności dla postępowania karnego należy niezwłocznie zwrócić osobie, u której dokonano zabezpieczenia. W wypadku sporu co do własności rzeczy strony odsyła się na drogę powództwa cywilnego. Natomiast w wypadku rzeczy, których posiadanie jest zabronione, przekazuje się je właściwemu urzędowi lub instytucji.

VI. Kontrola osobista, przeglądanie bagaży

Kontrola osobista, przeglądanie zawartości bagaży oraz sprawdzanie ładunku w portach i na dworcach oraz w środkach transportu lądowego, powietrznego i wodnego. Prawa te zostały określone w art. 15 § 5 ww. ustawy. M. Goettel stwierdza, że jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, iż osoba popełniła czyn zabroniony, policjant ma prawo dokonania kontroli osobistej bez względu na miejsce, w jakim ta osoba się znajduje³⁹.

Kontroli osobistej dokonuje się w wypadku istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przez osobę poddawaną kontroli czynu zabronionego, pod groźbą kary. Celem kontroli jest zabezpieczenie lub ujawnienie dowodów albo rzeczy mających związek z realizacją czynu zabronionego.

Policjant przed przystąpieniem do kontroli zobowiązany jest do przedstawienia się. Następnie dokonuje sprawdzenia odzieży osoby kontrolowanej i przedmiotów, które posiada ona przy sobie, oraz sprawdza zawartość bagaży należących do tej osoby. Czynności mają na celu odebranie osobie kontrolowanej posiadanej broni lub innych niebezpiecznych przedmiotów mogących służyć do popełnienia przestępstwa lub wykroczenia albo mogących stanowić dowód w sprawie lub podlegających przepadkowi.

Kontrola osobista powinna się odbywać w miejscu niedostępnym dla osób postronnych. W literaturze wyrażane jest stanowisko, że decyzja o przeprowadzeniu kontroli osobistej powinna być poprzedzona analizą sytuacji, która to jednoznacznie by ją uzasadniała, ponieważ jest to najbardziej dotkliwa forma działania na obywatela⁴⁰. Czynność powinna być wykonana przez policjanta tej

³⁹ M. Goettel, *Podręcznik policjanta...*, s. 45.

⁴⁰ J. Czapska, J. Wójcikiewicz, *Policja w społeczeństwie...*, s. 74.

samej płci co osoba poddana kontroli. Jedynym wyjątkiem od tej zasady jest konieczność przeprowadzenia kontroli osobistej niezwłocznie w związku z okolicznościami mogącymi stanowić zagrożenie dla życia lub zdrowia. Osoba poddawana kontroli ma prawo przybrać inną osobę do tej czynności. Obowiązkiem policjanta jest jej dopuszczenie do czynności, jeżeli nie stanowi to jej utrudnienia lub uniemożliwia ją. Również policjant, gdy uzna to za konieczne do uzyskania celu, może przybrać inną osobę.

Przeglądanie zawartości bagażu lub sprawdzanie ładunku znajdującego się w portach, na dworcach oraz w środkach transportu lądowego, wodnego i powietrznego przeprowadza się w obecności właściciela lub spedytora. Czynność tę można przeprowadzić bez ich udziału, gdy z ustaleń wynika, że zwłoka może spowodować zagrożenie dla życia, zdrowia ludzkiego lub mienia. Przeprowadzenie kontroli osobistej odnotowuje się w notatniku służbowym. Zapis powinien zawierać rodzaj, czas, miejsce i wynik czynności oraz nazwiska, imiona i funkcje osób w niej uczestniczących. W wypadku zgłoszenia żądania właściciela, przewoźnika, spedytora, lub osoby poddanej kontroli policjant zobowiązany jest sporządzić protokół z przeprowadzonych czynności.

Kontroli osobistej nie wykonuje się w stosunku do członków personelu przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych. Nie dotyczy ona również osób zrównanych z nimi na podstawie ustaw, umów lub zwyczajów międzynarodowych, jeżeli nie są obywatelami polskimi, oraz osób korzystających z immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych na mocy ustaw, umów międzynarodowych albo powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych. Kontrolę osobistą w stosunku do wyżej wymienionych osób można przeprowadzić tylko w ramach obrony koniecznej lub stanu wyższej konieczności. O podjęciu takich czynności policjant zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić przedstawicielstwo dyplomatyczne, urząd konsularny oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Osobami, które również nie podlegają niniejszej czynności, są te, które w sposób niebudzący wątpliwości wykażą, że korzystają z immunitetu parlamentarnego, sędziowskiego lub prokuratorskiego. W wypadku podjęcia czynności w stosunku do tych osób policjant zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie komendanta głównego Policji.

VII. Rejestrowanie obrazu i dźwięku, udzielanie pomocy policjantom

W art. 15 ust. 1 pkt 5a ustawy o Policji zostało sprecyzowane prowadzenie przez policję czynności związanych z rejestrowaniem obrazu lub dźwięku zdarzeń w sposób planowy lub doraźny. Rodzaje rejestracji zostały określone

w rozdziale 6 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 r.⁴¹ Według przepisów rozporządzenia policjant może wykonywać ww. czynności w sposób bezpośredni, zdalny i jawny. Sposób bezpośredni polega na prowadzeniu obserwacji i rejestracji obrazu lub dźwięku zdarzeń w przypadku obecności policjantów w obserwowanym miejscu. Przy sposobie zdalnym używane są urządzenia teleinformatyczne przekazujące obraz lub dźwięk zdarzeń na odległość. Realizując sposób jawny, używa się metod uniemożliwiających osobom nieupoważnionym ustalenie faktu prowadzenia obserwacji i rejestracji. Wykonane w ramach rejestracji obrazu lub dźwięku czynności dokumentowane są stosownie do wyników obserwacji i okoliczności jej przeprowadzenia. Zależą również od dyspozycji podmiotu decydującego o podjęciu obserwacji. Takimi dokumentami mogą być zapis w notatniku służbowym, notatka służbowa, notatka urzędowa, komunikat, meldunek lub zapis na odpowiednim nośniku technicznym określający miejsce i czas ich rozpoczęcia i zakończenia oraz rodzaj użytych środków technicznych.

Ponadto policjanci, wykonując czynności służbowe, mogą zwrócić się o udzielenie niezbędnej pomocy do innych jednostek gospodarczych i organizacji społecznych. W wypadkach nagłych o doraźną pomoc mogą się zwracać do każdej osoby w ramach obowiązujących przepisów. Żądanie udzielenia pomocy powinno zawierać podstawy prawne oraz określenie rodzaju i zakresu niezbędnej pomocy. Należy wskazać policjanta korzystającego z pomocy oraz zawrzeć pouczenie o odpowiedzialności karnej funkcjonariusza publicznego w wypadku niedopełnienia obowiązku udzielenia pomocy.

W wypadku wykonywania czynności na pisemne polecenie sądu, prokuratora lub organu administracji publicznej, jak również w sytuacjach niecierpiących zwłoki, w szczególności w przypadku wykonywania przez policjanta czynności służbowych w celu ratowania życia, zdrowia lub wolności człowieka albo ochrony mienia, funkcjonariusz ma prawo żądać pomocy na podstawie ustnego zgłoszenia. Sytuacja ta dotyczy również pościgu za sprawcą czynu zabronionego. Osoba udzielająca pomocy jest informowana o działaniu w sytuacji niecierpiącej zwłoki.

Jeżeli udzielenie pomocy następuje przy wykonywaniu czynności o charakterze niejawnym, policjant uprzedza osobę udzielającą mu pomocy o obowiązku zachowania w tajemnicy wszelkich szczegółów z tym związanych. Informuje również o odpowiedzialności karnej w razie nieuprawnionego ujawnienia informacji objętych tajemnicą państwową lub służbową. W sytuacji, gdy pozwalają na to okoliczności, od takiej osoby pobierane jest oświadczenie, które osoba udzielająca pomocy sporządza własnoręcznie. Policjant ma obowiązek poinformować osobę udzielającą pomocy o konieczności sporządzenia takiego oświad-

⁴¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu...

czenia przed rozpoczęciem jej udzielania. W wypadku wystąpienia okoliczności, które uniemożliwiają pobranie takiego zaświadczenia, policjant jest zobowiązany poinformować swojego bezpośredniego przełożonego raportem dotyczącym udzielonej pomocy. W raporcie wskazuje osobę udzielającą pomocy oraz zakres informacji, jakie zostały tej osobie udostępnione. Również po zakończeniu czynności policjant składa bezpośredniemu przełożonemu szczegółowy raport zawierający informację o wystąpieniu z żądaniem lub zwróceniu się o udzielenie pomocy. Gdy zostanie udzielona pomoc, ma on obowiązek sporządzić pisemne pokwitowanie na użyczone w ramach pomocy rzeczy lub dokumenty. Pokwitowanie takie powinno zawierać stopień, imię i nazwisko policjanta oraz jego numer identyfikacyjny, a także określenie jednostki organizacyjnej policji. Należy również wskazać miejsce, datę i godzinę przejęcia rzeczy lub dokumentu, imię i nazwisko lub nazwę oraz adres właściciela rzeczy lub dokumentu oraz opis rzeczy lub dokumentu z uwzględnieniem ewentualnych uszkodzeń. W odniesieniu do pojazdu należy podać markę, typ, model, numer rejestracyjny, ilość paliwa w zbiorniku oraz przebieg według wskazań liczników zainstalowanych w pojeździe. Treść pokwitowania powinna zawierać również informację na temat miejsca i, w miarę możliwości, terminu zwrotu rzeczy lub dokumentu, jak również pouczenie o prawie do odszkodowania z tytułu uszkodzenia lub zniszczenia rzeczy lub dokumentu. Tak sporządzone oświadczenie podpisuje się przez policjanta oraz właściciela rzeczy lub dokumentu albo innej osoby upoważnionej. Zwrot rzeczy odbywa się w sposób protokolarny. Protokół powinien zawierać dane identyfikacyjne policjanta oddającego rzeczy, jak również dane właściciela lub osoby upoważnionej. W jego dalszej części powinno znaleźć się informację o ewentualnych uszkodzeniach powstałych na skutek użytkowania, oświadczenie osoby odbierającej dotyczące stanu przedmiotu oraz podpisy zarówno policjanta, jak i osoby odbierającej daną rzecz.

W naszej ocenie przepisy regulujące prawa policjantów zostały stworzone w sposób zrozumiały. Są one jednoznacznie sformułowane i wskazują sytuację, w których policjant może je zastosować. Niepokój budzi jedynie fakt, że w niektórych przypadkach istnieje możliwość ich dowolnej interpretacji, np. w zakresie pojęcia uzasadnionego przypuszczenia.

Pomimo że w literaturze podjęto szeroką dyskusję nad wyjaśnianiem budzących wątpliwości sformułowań, w dalszym ciągu brak jest rozstrzygnięć mogących wyjaśnić w sposób jednoznaczny problematyczne kwestie. Ustawodawca, tworząc powyższe przepisy, starał się wskazać granice, w jakich działania policjanta są prawne, a w jakich stanowią już przekroczenie uprawnień. W przypadku zatrzymania wskazane są jasne podstawy odnoszące się do sytuacji, w których osobę można zatrzymać. Nie jest jednakże wyjaśnione w sposób jednoznaczny, na czym ma polegać uzasadnione przypuszczenie, które to jest nieodłącznym elementem zatrzymania.

VIII. Szczególne obowiązki policjantów

Kolejnym istotnym, a zarazem niezbędnym, elementem systemu ochrony prawnej policjanta są jego obowiązki. Przedstawienie ich jest ważne z tego względu, że stanowią one nierozdzielalną część systemu ochrony funkcjonariuszy policji, a poprzez nie wyznaczany jest cel, do którego policja została powołana. Jeżeli cel ten by nie istniał, nie miałyby sensu tworzenie policji i systemu ochrony jej funkcjonariuszy. System ten właśnie po to funkcjonuje, aby policjant bez obaw, mając świadomość, że podlega ochronie prawnej, mógł we właściwy sposób realizować zadania ustawowe policji. Ustawodawca, określając zakres obowiązków policji, chroni samych policjantów. Wskazuje, za co są odpowiedzialni. Pozwala to sądzić, iż inne obowiązki wynikające z funkcjonowania administracji publicznej, nieujęte w zakresie działania policji, zostały przydzielone innym służbom. Najwłaściwiej podsumował tę kwestię S. Płowucha, wskazując, że organy policji zostały stworzone do wykonywania określonych zadań państwowych⁴². W sensie administracyjnym policja jest organem odpowiedzialnym za utrzymanie porządku publicznego i bezpieczeństwa publicznego⁴³. Tak więc zadania policji mają, można powiedzieć, podstawowe znaczenie dla funkcjonowania całego państwa.

Działania policji ingerują często w różne dziedziny życia społecznego. W literaturze podnosi się, że zadania policji nie wynikają jedynie z ustawy o Policji, ale także z innych ustaw. W opinii wielu autorów ustawa wskazuje podstawowy, a zarazem główny cel, czyli ochronę bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także precyzuje cele, jakie są z punktu widzenia policji najistotniejsze dla jej funkcjonowania.

Obowiązki policjantów zostały sprecyzowane w art. 1 ustawy o Policji. Określono je jako podstawowe zadania policji, które formacja ta ma obowiązek realizować. Art. 1 ust. 2 pkt 1 ww. ustawy wyraźnie wskazuje na obowiązek ochrony życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra. Ustawodawca, mając na myśli ochronę ludzi, ma również na celu ochronę wszelkich dóbr przynależnych człowiekowi, tj. prawa majątkowe czy prawa osobiste. Policja jest podstawową instytucją, która ma zapewniać bezpieczeństwo, a na jej czele stoi komendant główny, który jest centralnym organem administracji rządowej w sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego⁴⁴. Odmienne stanowisko w tej kwestii zaprezentował S. Płowucha, który stwierdził, że działania policji powinny być oceniane przez pryzmat ochrony życia, zdrowia i mienia obywateli. Jednak należy pamiętać, że do ich zagrożenia może także dojść w wyniku dzia-

⁴² S. Płowucha, *Zagadnienia prawne organizacji i funkcjonowania Policji*, Szczytno 1995, s. 17.

⁴³ Z. Leoński (red.), *Policja administracyjna – istota, rodzaje, zadania* [w:] *Węzłowe problemy materialnego prawa administracyjnego*, cz. II, Poznań 2000, s. 39.

⁴⁴ K. Rajchel (red.), *Zarządzanie ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego w państwie*, Rzeszów 2005, s. 37–52.

łań policji⁴⁵. Ochrona obywateli to także ochrona przed bezprawnymi działaniami policji na ich szkodę, które to niekiedy mogą zagrażać ich życiu lub zdrowiu. Obowiązki policji wynikają z jej służebności wobec społeczeństwa oraz służby w interesie bezpieczeństwa ludzi oraz porządku publicznego.

IX. Przetwarzanie danych

Zgodnie z art. 5 i 6 ustawy do obowiązków policji należy także przetwarzanie i przekazywanie oraz gromadzenie informacji kryminalnych⁴⁶. Obowiązek ten odnosi się do gromadzenia, przekazywania i przetwarzania, prowadzenia baz danych, opracowywania analiz informacji kryminalnych oraz zapewnienia bezpieczeństwa gromadzonym informacjom w myśl ustawy o ochronie danych osobowych oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych. Zadania te realizowane są za pośrednictwem komórki organizacyjnej Komendy Głównej Policji, jaką jest Krajowe Centrum Informacji Kryminalnych.

X. Ochrona życia i zdrowia

Najważniejszym obowiązkiem każdego policjanta jest ochrona życia i zdrowia oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra. Według W. Kotowskiego obowiązek ten jest priorytetem, ponieważ moralnie najwartościowsi ludzie w społeczeństwie powinni być objęci szczególną ochroną organów bezpieczeństwa, gdyż najbardziej na to zasługują, a z drugiej strony są najbardziej narażeni na przemoc⁴⁷. Błędem, jaki może popełnić policjant, jest nienależyte lub lekceważące podejście do sytuacji, gdy istnieje zagrożenie życia lub zdrowia. Traktowanie tego obowiązku w sposób lekceważący może mieć tragiczne konsekwencje. Dlatego też niezwykle ważne jest, aby każdy policjant miał świadomość, że czasami od podjętych przez niego działań może zależeć czyjeś życie lub zdrowie.

XI. Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego

Kolejny obowiązek stanowi zapewnienie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Realizacja niniejszego zadania nie pojawiła się współcześnie.

⁴⁵ S. Płowucha, *Zagadnienia prawne organizacji...*, s. 17.

⁴⁶ Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych, Dz.U. 2001, nr 110, poz. 1189 z późn. zm.

⁴⁷ W. Kotowski, *Ustawa o Policji – komentarz*, Warszawa 2008, s. 117.

Zarówno ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, jak również ochrona życia i zdrowia są jednymi z pierwszych, jakie w ogóle miała policja realizować. Według K. Rajchela pojęcia: „bezpieczeństwo publiczne” i „porządek publiczny” są używane wymiennie w aktach prawnych, chociaż nigdy nie były jednoznaczne. Niemniej jednak w wielu aspektach pokrywają się znaczeniowo⁴⁸.

Należy się zgodzić ze stwierdzeniem występującym w literaturze, że ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego jest to celowa działalność państwa wyposażonego w możliwości prawne, jak i techniczne, które mają na celu zapewnienie jego funkcjonowania⁴⁹. Naszym zdaniem opinia ta najlepiej obrazuje zadania, jakie ma obowiązek wykonywać policja w zakresie bezpieczeństwa. Wskazano również, że między innymi na działania policji duży wpływ ma wyposażenie jej w odpowiednie do realizacji jej zadań środki techniczne i informatyczne⁵⁰. W chwili obecnej obowiązki te realizowane są poprzez zapewnienie spokoju w miejscach publicznych, w środkach komunikacji transportu publicznego i komunikacji publicznej. Ponadto przejawiają się w kontroli i zabezpieczeniu pozytywnych działań społeczeństwa oraz przeciwdziałaniu występowaniu zachowań niepożądanych⁵¹.

Porządek publiczny rozumiany jest jako stan stosunków i urządzeń społecznych zapewniających bezpieczeństwo oraz ład w miejscach ogólnodostępnych⁵². L. Falandysz twierdzi, że jest to natomiast system norm, zasad prawnych i obyczajowych regulujących współżycie ludzi⁵³. Jak można zauważyć, pojęcia te zostały w ustawie o Policji sprecyzowane w sposób bardzo ogólny. W literaturze można się spotkać z wątpliwościami w tej kwestii. Podnoszone jest, że cel działań policji określony jest bardzo nieprecyzyjnie i występuje w nim wiele pojęć niedookreślonych, np. bezpieczeństwo ludzi czy utrzymanie bezpieczeństwa i porządku publicznego⁵⁴. Ponadto porządek należy także zapewnić w ruchu drogowym i na wodach, które służą użytkowi publicznemu. Zadanie to jest o tyle ważne, że ma zapewnić poczucie bezpieczeństwa każdemu obywatelowi, jak również użytkownikowi dróg lub wód, gdy obszary te stanowią miejsce publiczne.

⁴⁸ K. Rajchel (red.), *Zarządzanie ochroną porządku...*, s. 37.

⁴⁹ Z. Kijak, *Pojęcie ochrony porządku publicznego w ujęciu systemowym*, „Zeszyty Naukowe ASW” 1987, nr 47, s. 45.

⁵⁰ A. Turska, *Prawo w społeczeństwie czasu zmiany systemowej*, „Państwo i Prawo” 1997, nr 1, s. 35.

⁵¹ K. Rajchel (red.), *Zarządzanie ochroną porządku...*, s. 49.

⁵² W. Kabuła, *Przedmiot ochrony przepisów dotyczących przestępstw przeciwko porządkowi publicznemu*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1978, nr 2, s. 44–45.

⁵³ L. Falandysz, *Pojęcie porządku publicznego w prawie karnym i karno-administracyjnym*, „Palestra” 1996, nr 2, s. 67.

⁵⁴ K. Rajchel (red.), *Zarządzanie ochroną porządku...*, s. 40.

Ma ono również na celu realizację poczucia bezpieczeństwa w środkach komunikacji publicznej. Pojęcie bezpieczeństwa zostało sprecyzowane w literaturze przez K. Rajchela, który stwierdził, że jest to stan niezagrożenia określonych dóbr⁵⁵.

XII. Prewencja

W zadaniach policji określono również działania mające zapobiegać popełnianiu przestępstw i wykroczeń. W literaturze wskazuje się, że ze społecznego punktu widzenia lepiej jest zapobiegać naruszeniu porządku i bezpieczeństwa publicznego, niż karać za ich naruszenie, gdyż już powstałe szkody są nieodwracalne⁵⁶. Zostało to wprost sformułowane w art. 2 § 3 ustawy o Policji, który stanowi, że do podstawowych zadań policji należy inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi. Jak podkreśla B. Hołyst, ważną rolę w zapewnieniu porządku i bezpieczeństwa publicznego odgrywa współpraca policji ze społeczeństwem⁵⁷.

Uprawnienie policji do podejmowania czynności prewencyjnych należy rozumieć szeroko. Jest to nie tylko wykrywanie samych przestępstw i wykroczeń oraz ich sprawców. Nie mniej ważne jest również ściganie sprawców, czyli podejmowanie działań, które w efekcie doprowadzają do zastosowania wobec sprawcy właściwych środków represji. Współpraca policji ze społeczeństwem w tym zakresie powinna opierać się m.in. na współpracy w dziedzinie profilaktyki, przy czym policja musi spełniać rolę wiodącą, wyrażającą się w funkcjach inicjowania, organizowania i koordynowania⁵⁸.

Powyższe zadanie realizowane przez policję ma na celu, oprócz zapobiegania popełnianiu przestępstw i wykroczeń, dążenie do wzrostu świadomości społecznej na temat sposobów ich popełniania oraz przedstawianie skutecznych metod przeciwdziałania im.

XIII. Inne czynności

Policja jest powołana do wykrywania i ścigania sprawców przestępstw i wykroczeń. Oprócz działań typowo prewencyjnych realizuje zatem również czynności o charakterze rozpoznawczo-operacyjnym oraz dochodzeniowo-

⁵⁵ K. Rajchel, *Prawo drogowe. Wypadki*, Rzeszów 1998, s. 17.

⁵⁶ K. Rajchel (red.), *Zarządzanie ochroną porządku...*, s. 53.

⁵⁷ B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Warszawa 2000, s. 1122–1123.

⁵⁸ K. Rajchel (red.), *Zarządzanie ochroną porządku...*, s. 53.

-śledczym. Realizując te zadania, sprawuje nadzór nad strażami gminnymi (miejskimi) oraz nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie określonym w odrębnych przepisach. Według Wojciecha Kotowskiego skuteczność działań policji należy rozumieć nie tylko poprzez realizację jej ustawowych zadań, ale także poprzez ścisłą współpracę i koordynację działań z instytucjami ochrony prawnej⁵⁹. Jednocześnie, jak podkreślane jest w literaturze, paradoksalnie powołanie straży gminnej prowadzi do obciążenia policji nowymi zadaniami⁶⁰.

Zgodnie z art. 43 ustawy o ochronie osób i mienia policja nadzoruje specjalistyczne formacje uzbrojone poprzez kontrolę realizacji zasad i sposobów ochrony osób i mienia. Kontroluje także użycie przez pracowników tychże formacji środków przymusu bezpośredniego i broni palnej⁶¹. Nadzorowi podlega organizacja i zasady działania, jak również współpraca z innymi służbami i formacjami. Dokonuje się kontroli uzbrojenia, wyposażenia oraz stanu ochrony. Nadzór ten polega także na kontroli wstępu na teren obszarów i obiektów i innych miejsc, gdzie prowadzona jest ochrona, jak również na wglądzie do dokumentacji ochrony. Policja może również żądać wstępu na teren siedziby przedsiębiorcy, który prowadzi działalność w zakresie ochrony osób i mienia, w godzinach, w jakich powinna odbywać się ta działalność. Wszelkie uwagi i spostrzeżenia formułowane są pisemnie i mają na celu doprowadzenie do usunięcia wykrytych nieprawidłowości oraz dostosowanie działalności do przepisów prawa. Formułując wnioski, można wskazać termin ich usunięcia. Błędem jest lekceważące traktowanie tego obowiązku. Należy pamiętać, że firmy zajmujące się ochroną osób i mienia wyposażają swoich pracowników w środki przymusu bezpośredniego, dlatego też właściwe i rzetelne kontrolowanie niniejszych formacji w tym zakresie jest istotnym elementem mającym na celu ochronę obywateli. Obowiązek ten może być realizowany poprzez np. sprawdzenie, czy dostęp do środków przymusu nie mają osoby wcześniej karane lub czy broń służbowa przechowywana jest zgodnie z zasadami.

Do obowiązków policji należy również dokonywanie kontroli przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych. W mojej ocenie realizację tego zadania najlepiej ujął K. Rajchel, który wskazał, że w tym zakresie policja może stosować środki przewidziane w kodeksie postępowania admini-

⁵⁹ W. Kotowski, *Ustawa o Policji...*, str. 115.

⁶⁰ R. Szatkowski, *Ochrona bezpieczeństwa jako zadanie gminy i Policji z punktu widzenia nauki administracyjnej*, „Samorząd Terytorialny” 2005, nr 5, str. 60.

⁶¹ Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, Dz.U. 1997, nr. 114, poz. 740 z późn. zm.

stracyjnego, kodeksie wykroczeń oraz kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia⁶². Podobne zdanie wyraża także J. Borkowski, wskazując, że organy administracyjne mogą podejmować czynności prawne tylko i wyłącznie na podstawie powszechnie obowiązujących przepisów prawa⁶³.

Policja ma także obowiązek współdziałać z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów. Współpraca ta ma w dzisiejszych czasach szczególne znaczenie. Przestępstwa obecnie są w dużym stopniu profesjonalne. W skład grup ich dokonujących nierzadko wchodzi osoby różnych narodowości. Współpraca międzynarodowa policji stale się rozwija. Dzięki stosowaniu coraz lepszych rozwiązań technicznych poprawie ulega wymiana informacji oraz komunikacja. Ściganie przestępstw w skali międzynarodowej staje się coraz bardziej skuteczne. Właściwe wypełnianie zadań polskiej policji w tej sferze nie pozostaje bez znaczenia dla skuteczności ścigania przestępstw w Polsce. Dzięki współpracy międzynarodowej dochodzi do rozrywania między innymi krajowych struktur przestępczych, dzięki czemu policja może coraz lepiej wywiązywać się z nałożonych na nią obowiązków, a w szczególności dotyczących ochrony życia i zdrowia.

XIV. Policyjna rota ślubowania

Jak wspomniano, obowiązki policjantów wynikają między innymi z roty ślubowania. Rota natomiast w swojej treści nawiązuje do norm moralnych, jakimi powinien cechować się policjant. Znajdziemy w niej odwołania do takich wartości, jak odwaga, honor czy praworządność. Bardzo ważne jest, aby policjant znał swoje miejsce w społeczeństwie, ponieważ wpływa to na jego postawę i sposób wykonywania czynności. Dlatego też w preambule roty ślubowania podkreślono, że jest to służba. Etyka ma przypominać policjantowi, że kiedy ma on do czynienia z człowiekiem, w każdej sytuacji jest zobowiązany uszanować jego godność⁶⁴. Należy podkreślić, że taki sposób pojmowania etyki policjanta najlepiej obrazuje, czym powinna być rota ślubowania dla każdego policjanta oraz jaką rolę spełnia w jego systemie ochrony prawnej.

Zgodnie z art. 27 ust. 1 ustawy o Policji każdy kandydat wstępując do służby, składa ślubowanie o treści:

⁶² K. Rajchel (red.), *Zarządzanie ochroną porządku...*, s. 54.

⁶³ J. Borkowski, *Decyzja administracyjna*, Łódź–Zielona Góra 1990, s. 17–18.

⁶⁴ A. Pawłowski, M. Róg, E. Wiszowaty (red.), *Zasady etyki zawodowej policjanta z komentarzem*, Szczepko 2000, s. 5.

Ja, obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, świadom podejmowanych obowiązków policjanta ślubuję: służyć wiernie Narodowi, chronić ustanowiony Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej porządek prawny, strzec bezpieczeństwa Państwa i jego obywateli, nawet z narażeniem życia.

Wykonując powierzone mi zadania, ślubuję pilnie przestrzegać prawa, dochować wierności konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, przestrzegać dyscypliny służbowej oraz wykonywać rozkazy przełożonych.

Ślubuję strzec tajemnicy państwowej i służbowej, a także honoru, godności i dobrego imienia służby oraz przestrzegać zasad etyki zawodowej.

Ogólnie przyjmuje się, że etyka jest to wiedza o tym, co dobre i złe w obyczajach, zwyczajach oraz zachowaniach ludzi⁶⁵. Jak słusznie zauważa się w literaturze, policjant powinien cechować się szacunkiem dla życia i zdrowia ludzkiego, co w pewnym stopniu określono także w ustawie o Policji⁶⁶. Należy zauważyć, że etyka zawodowa cechuje się bardziej specjalnymi normami niż ogólne. Wynikają one z pełnienia określonych funkcji zawodowych i określone są w kodeksach deontologicznych danych zawodów⁶⁷.

Analizując treść roty ślubowania policjanta, można wywnioskować, że nawiązuje ona do najwyższych dla niego wartości, tj. służenia narodowi, chronienia porządku prawnego ustanowionego Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej oraz strzeżenia bezpieczeństwa państwa i jego obywateli, nawet kosztem zagrożenia swojego życia. Są to niewątpliwie cechy, którymi powinien się kierować policjant. Wynikają one z norm moralnych przyjętych w społeczeństwie odnoszących się do tej grupy zawodowej, a rota ślubowania po prostu je skatalogowała. Przez szacunek do tych wartości wyraża się jednocześnie szacunek dla całego społeczeństwa, a także samego siebie⁶⁸.

Jak widać, już w rocie ślubowania została podkreślona zasada prawidłowego funkcjonowania policji, jaką jest hierarchiczność i podporządkowanie się poleceniom wydawanym przez przełożonych. Postawa funkcjonariuszy zgodna z zasadami wyrażonymi w rocie ślubowania, naszym zdaniem, ma na celu przedstawienie instytucji policji jako wiarygodnej. Tej, której można zaufać, która jest profesjonalna, wytrwała i nie zawodzi w trudnych sytuacjach. W ostatnich słowach ślubowania policjant przyrzeka również, że będzie przestrzegał zasad etyki zawodowej.

⁶⁵ M. Śulek, J. Świniarski, *Etyka jako filozofia dobrego działania zawodowego*, Warszawa 2001, s. 48.

⁶⁶ S. Sagan (red.), *Prawo policyjne*, t. I, Katowice 1992, s. 42.

⁶⁷ M. Śulek, J. Świniarski, *Etyka, jako filozofia...*, s. 63.

⁶⁸ A. Pawłowski, M. Róg, E. Wiszowaty (red.), *Zasady etyki zawodowej...*, s. 8.

XV. Konkluzja etyczna prowadzonych czynności służbowych przez funkcjonariusza policji

Zasady etyki zawodowej zostały sprecyzowane z załączniku do Zarządzenia komendanta głównego Policji z dnia 31 grudnia 2003 r.⁶⁹ Zarządzenie to w szczegółowy sposób uregulowało normy, zasady i wartości, których obowiązywanie jest przestrzegać policjant zarówno wtedy, gdy wykonuje czynności służbowe, jak również wtedy, gdy znajduje się poza służbą. Już pierwszy punkt zarządzenia stanowi, że zasady etyki zawodowej policjanta wynikają z ogólnych wartości i norm moralnych uwzględniających specyfikę zawodu policjanta. Nawiązują one do ogólnie przyjętych norm i zachowań moralnych w społeczeństwie. Stąd też oczywistym jest, że policjant, jako strażnik prawa, wykonujący czynności służbowe, jest zobligowany do kierowania się normami etycznymi, a szczególnie uczciwością i rzetelnością. Niezbędnym warunkiem świadomego kierowania postępowaniem jest wiedza o własnych powinnościach⁷⁰. Zgodnie z pkt 3 zarządzenia policjant powinien wykazywać się odwagą, odpowiedzialnością i ofiarnością oraz wykonywać czynności służbowe według najlepszej woli i wiedzy⁷¹. Obowiązkiem policjanta jest szanowanie ludzkiej godności oraz przestrzeganie praw człowieka. Poszanowanie ludzkiej godności ma tu szczególne znaczenie. Jest to sfera życia, którą policjant poprzez swoje niewłaściwe zachowanie może naruszyć, a wtedy powinien liczyć się ze wszczęciem postępowania dyscyplinarnego lub złożeniem na niego skargi. Jak wskazuje A. Pawłowski, policjant musi także wystrzegać się innych sytuacji, w których może popełnić błąd skutkujący podobnymi konsekwencjami. Do najczęstszych sytuacji, w których godność ludzka może być naruszona, należą: legitymowanie (zostaje wówczas naruszona anonimowość legitymowanego, dlatego przy tej czynności policjant powinien zachowywać się wyjątkowo uprzejmie), udzielanie pouczenia (szczególnej delikatności potrzeba, gdy młody wiekiem policjant poucza osobę starszą) i przesłuchiwanie (naruszeniem godności będą wszelkie próby poniżania, odwoływania się do siły, groźby, obrażanie, ironia i wytykanie ułomności). We wszystkich tych sytuacjach policjant powinien postępować tak, jak chciałby być potraktowany sam w podobnych okolicznościach. Dotyczy to także używania środków przymusu bezpośredniego, gdzie policjant powinien postępować zgodnie z zasadami humanitaryzmu⁷². Zasady te policjant ma obo-

⁶⁹ Zarządzenie nr 805 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2003 r. w sprawie zasad etyki zawodowej policjanta, Dz.U. KGP 2004, nr 1, poz. 3.

⁷⁰ I. Bogucka, T. Pietrzykowski, *Etyka w administracji publicznej*, Warszawa 2009, s. 139.

⁷¹ Zarządzenie nr 805 Komendanta Głównego Policji....

⁷² A. Pawłowski, M. Róg, E. Wiszowaty (red.), *Zasady etyki zawodowej...*, s. 7.

wiązek realizować w szczególności poprzez respektowanie prawa do życia każdego człowieka, zakaz stosowania tortur, jak również ich inicjowania lub tolerowania oraz poniżającego traktowania lub karania.

Etyka zawodowa odnosi się także do użycia broni palnej. Według jej zasad użycie powinno odbywać się przy zachowaniu szczególnej rozwagi, przy równoczesnej uwadze dotyczącej charakteru tego środka. Zasady te odnoszą się ponadto do stosowania pozostałych środków przymusu bezpośredniego.

W poglądach dotyczących etyki zawodowej odniesiono się do kwestii związanych z tolerancją. Zgodnie z pkt 6 ww. rozporządzenia policjanta powinna cechować życzliwość oraz bezstronność wykluczająca uprzedzenia na tle rasowym, narodowościowym, politycznym, wyznaniowym lub światopoglądowym. Ponadto należy wykluczyć również wszystkie inne uprzedzenia, które mogłyby mieć wpływ na podważenie bezstronności⁷³.

Wykonując czynności z osobą pokrzywdzoną, policjant powinien udzielić tej osobie wszechstronnej pomocy. Musi zachować takt i wrażliwość, jak również dyskrecję. Przykładowo, informując rodzinę osoby pokrzywdzonej o zamachu na jej dobra lub przekazując informację o śmierci, zobowiązany jest zachować odpowiedni takt wynikający z sytuacji. Ponadto funkcjonariusz policji zawsze powinien zachowywać się w sposób poprawny i kulturalny, jak również dbać o wygląd zewnętrzny oraz zwalczać wszelkie przejawy łamania prawa i wystrzegać się korupcji.

Zasady etyki zawodowej zabraniają wykorzystywania swojego zawodu, informacji służbowych uzyskanych za pomocą metod służbowych, jak również posiadanych w ramach wykonywania obowiązków służbowych do realizacji swoich prywatnych celów. Policjant zawsze powinien zachować dyskrecję w przypadku uzyskania informacji mogących zaszkodzić dobru służby lub imieniu uczestnika biorącego udział w czynnościach wykonywanych przez policjanta.

W stosunku do innych policjantów za poprawne etycznie uważa się przestrzeganie zasad poprawnego zachowania, poszanowania godności oraz tolerancji, przy czym nie może ona naruszać kanonów obowiązującego prawa. Policjanci powinni się także cechować chęcią pomocy innym oraz wsparcia w wypadku problemów osobistych.

Wymagane jest również nienaganne zachowanie wobec przełożonych – przejawiające się w szacunku, wykonywaniu poleceń – nienadużywanie stanowisk, funkcji czy stopnia policyjnego. Ważnym elementem jest także dbanie o atmosferę w pracy, jak również o dobre stosunki międzyludzkie. Przełożony natomiast jest odpowiedzialny za właściwe wykonywanie zadań, wydawanie jasnych i zrozumiałych poleceń oraz inspirowanie i motywowanie do działań.

⁷³ Zarządzenie nr 805 Komendanta Głównego Policji....

Oceniając innych, zobowiązany jest robić to według jasnych kryteriów oraz kierować się sprawiedliwością i obiektywizmem. Zawsze powinien wysłuchać podwładnego, udzielić mu wsparcia lub pomocy oraz zachować dyskrecję.

Zarządzenie reguluje również sprawy związane z wykształceniem policjantów. Według przepisów zadaniem każdego policjanta jest uzupełnianie swojej wiedzy, umiejętności zawodowych oraz dbanie o sprawność fizyczną. Funkcjonariusz powinien pamiętać, że przez swoje działania buduje wizerunek policji i ma podejmować działania sprzyjające jego polepszeniu.

Zarządzenie dotyczące zasad etyki zawodowej policjanta skonkretyzowało obowiązki etyczne funkcjonariuszy. Dzięki ich sprecyzowaniu jasny stał się system odpowiedzialności dyscyplinarnej odnoszący się do natury etycznej służby. Przy tworzeniu zasad etycznych kierowano się również rozwiązaniami zawartymi w Rezolucji Nr 690 Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy⁷⁴. Sprecyzowanie powyższych zasad miało również na celu wzmocnienie i uzupełnienie obowiązków funkcjonariuszy policji oraz podkreślenie jej służebnej roli w stosunku do społeczeństwa. Praca zawodowa w dzisiejszym świecie stanowi ważną część ludzkiego życia i często wywiera silny wpływ na osobowość człowieka.

Policjant powinien mieć pełną świadomość, że jego nieodpowiednie działanie podczas służby może być czynem zabronionym. Jednocześnie nie powinien zapominać, że podczas i w związku z pełnieniem służby żaden funkcjonariusz publiczny nie jest zwykłym obywatelem, ale przedstawicielem określonej instytucji, w tym wypadku Policji⁷⁵.

Fundamentalnym elementem powinno być uświadamianie społeczeństwu, że policjant to nie tylko osoba, która ma karać, ale także, która ma pomagać. Na poziomie jednostki policji może być to realizowane przez każdego policjanta, który swoją kulturą czy chęcią niesienia pomocy wzbudzałby pozytywne emocje w stosunku do własnej osoby. Takie zachowanie budowałoby pozytywne relacje w całej policji. Natomiast na poziomie centralnym wizerunek ten należy budować poprzez stałe programy profilaktyczne wskazujące działania i sukcesy policji⁷⁶.

⁷⁴ Deklaracja o Policji oraz Rezolucja 34/169 Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych – Kodeks postępowania funkcjonariuszy porządku prawnego.

⁷⁵ P. Łabuz, M. Michalski, *Niektóre aspekty odpowiedzialności policjantów i innych funkcjonariuszy publicznych za dopuszczenie się karalnego czynu zabronionego popełnionego w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych*, „Prokurator” 2010, nr 3(43), s. 14.

⁷⁶ Treści przygotowanego artykułu były w części tekstem rozprawy doktorskiej obronionej przez dra Mariusza Michalskiego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego w 2012 roku.

Streszczenie

W przedstawionej publikacji poruszono bardzo kontrowersyjną problematykę mającą na celu wykazanie, czy policjanci są w szczególny sposób chronieni przez prawo. Praca obrazuje również, jak ochrona ta wpływa na wykonywane przez policjantów czynności służbowe. Prezentowany artykuł postuluje, że dokonując analizy struktury ochrony prawnej policjantów, nie można pominąć innego elementu mającego istotne znaczenie zarówno dla ochrony policjantów, jak i społeczeństwa. Jest nim znajomość przepisów prawnych, na podstawie których policjanci wykonują czynności służbowe.

Słowa kluczowe: czynności służbowe, policja, ochrona prawna, funkcjonariusz publiczny, etyka funkcjonariuszy

THE SYSTEM OF LEGAL PROTECTION OF POLICE OFFICERS

Summary

The intention of the following publication is to depict a very controversial issue whether the police officers are specially protected by law. It also illustrates how this protection affects the conducting of their daily duties. This article shows that by the way of the analysis of the legal structure of police protection it is necessary to remember about another aspect which is significant for the protection of both, the police and the public. It is the knowledge of the laws under which police officers perform their duties.

Key words: discharge of their duties, police, legal protection, public official, ethics officers